

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

ТІМШ Родіки Яковлівни

«ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ОБЛАСНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 106 – Географія

з галузі знань 10 – Природничі науки

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена масштабними глобальними трансформаціями в аграрному секторі та зростаючою потребою у впровадженні принципів сталого розвитку на всіх рівнях господарювання. Сучасний світ демонструє стійку тенденцію до відмови від інтенсивних методів землеробства на користь екологічно безпечних технологій, що виступають життєздатною альтернативою традиційному агровиробництву. Органічне сільське господарство в цьому контексті розглядається не просто як нішевий напрямок, а як стратегічний вектор, що дозволяє мінімізувати антропогенне навантаження на довкілля та забезпечити збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

На міжнародному рівні, зокрема в країнах Європейського Союзу, спостерігається динамічне посилення вимог до якості та екологічної безпечності продовольства. Сучасні споживачі дедалі частіше віддають перевагу продукції, яка вирощена без застосування синтетичних мінеральних добрив, пестицидів, антибіотиків чи генетично модифікованих організмів. Такий запит формує новий тип ринкових відносин, де екологічна сертифікація та прозорість походження товару стають ключовими чинниками конкурентоспроможності. Для України, яка володіє значним природним потенціалом та унікальними земельними ресурсами, розвиток органічного сектору є важливою передумовою для успішної інтеграції у світовий та європейський продовольчий простір.

Особливої гостроти питання геопросторової організації ринку органічної продукції набуває в умовах сучасної збройної агресії проти України. Руйнування традиційних логістичних ланцюгів, окупація родючих земель у південних та східних регіонах, а також мінування величезних площ сільськогосподарських угідь змушують вітчизняний агробізнес шукати нові шляхи розвитку в більш безпечних частинах країни. У цьому контексті західні регіони України, зокрема Чернівецька область, стають важливими майданчиками для апробації нових моделей органічного виробництва та формування сучасної агрологістичної інфраструктури, що здатна забезпечити продовольчу безпеку та підтримати експортний потенціал держави.

Наукова актуальність роботи підкріплюється необхідністю глибокого суспільно-географічного обґрунтування процесів формування та функціонування ринку. Попри наявність численних економічних досліджень,

са́ме геопросторовий а́спект, що включає аналіз територіальної диференціації чинників розвитку, оцінку природно-ресурсного потенціалу та моделювання перспективної мережі органічних господарств, залишається недостатньо висвітленим у вітчизняній географічній науці. Дослідження Тіміш Родіки Яковлівни заповнює цю прогалину, пропонуючи комплексний підхід до вивчення ринку органічної продукції як складної геопросторової системи, що розвивається під впливом природних, соціально-економічних та геополітичних факторів.

Вибір об'єктом дослідження Чернівецької області дозволяє детально проаналізувати специфіку формування органічного сектору на регіональному рівні, враховуючи особливості ландшафтної структури, густоту населення та транскордонне положення краю. Практична значущість дисертації полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо вдосконалення територіальної організації аграрних утворень на основі кластеризації та сценарного прогнозування. Такі напрацювання мають високу цінність для органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання при розробці стратегій регіонального розвитку, плануванні використання земельних ресурсів та створенні нових робочих місць у сільській місцевості. Викладене підтверджує, що обрана тема є надзвичайно своєчасною та має важливе значення як для розвитку теоретичних положень суспільної географії, так і для вирішення актуальних прикладних завдань національної економіки.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконувалось протягом 2021–2025 рр. згідно з планами науково-дослідних робіт кафедри географії України та регіоналістики географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Воно виконане в рамках кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (2021–2025 рр.; №0121U100332)

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені у дисертаційній роботі Тіміш Родіки Яковлівни, мають високий ступінь обґрунтованості та логічної послідовності. Достовірність результатів забезпечується використанням сучасного методологічного інструментарію, який включає системно-структурний, хорологічний, економічний, соціальний, синергетичний та біхевіористичний підходи. Застосування методів наукової абстракції, синтезу, аналізу, порівняння, а також абстрактно-логічного, групування та картографічного методів дозволило автору глибоко розкрити сутність геопросторових аспектів формування органічного сільськогосподарського ринку на рівні обласного регіону. Важливим підтвердженням обґрунтованості висновків є використання математичного моделювання та економетричних процедур, зокрема

кореляційно-регресійного аналізу для прогнозої оцінки споживчого попиту з урахуванням факторів доходів і цінової динаміки.

Інформаційна база дослідження є цілком репрезентативною та достовірною (список використаних джерел налічує 241 найменування, з яких 45 іноземними мовами), оскільки вона ґрунтується на офіційних статистичних матеріалах, нормативно-правових актах України та даних профільних міжнародних інформаційних порталів. Особливу цінність для обґрунтування наукових результатів має проведене автором соціологічне спостереження, у межах якого було опитано 168 операторів у сфері виробництва органічної продукції. Отримані первинні дані дозволили виявити реальні тенденції розвитку галузі, врахувати вплив воєнних дій на діяльність підприємств та сформуванню типовий портрет органічного господарства, що додає результатам роботи високого рівня практичної достовірності. Розроблені авторські моделі сценарного прогнозування та регіонального планування базуються на детальному аналізі інтегрального потенціалу Чернівецької області, що підтверджує наукову обґрунтованість пропонованих шляхів розвитку та вдосконалення геопросторової організації аграрних утворень.

Основні результати дослідження опубліковані у значній кількості наукових праць. Ступінь достовірності наукових положень підтверджується широкою апробацією результатів на численних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, проведених в Україні та Румунії. Головні результати дисертаційного дослідження опубліковані в достатній кількості у фахових виданнях України та журналах, що проіндексовані у міжнародній наукометричній базі Web of Science Core Collection. Велика кількість публікацій та їх високий науковий статус свідчать про те, що положення дисертації пройшли належну фахову експертизу та отримали позитивну оцінку наукової спільноти. Логічна цілісність роботи забезпечується послідовною структурою, де теоретико-методологічні засади стають основою для аналізу чинників розвитку та формування практичних рекомендацій щодо розвитку органічного сектору.

4. Структура дисертації

Структура дисертації відповідає загальноприйнятим вимогам до кваліфікаційних наукових робіт, вирізняється логічністю викладення та узгодженістю між розділами. Робота включає анотації українською та англійською мовами, перелік умовних скорочень, вступ, чотири змістовні розділи, загальні висновки, список джерел і додатки.

Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг становить 354 сторінок, у т. ч. 183 сторінок основного тексту та 127 сторінок додатків. Робота містить 22 таблиці, 3 схеми, 17 рисунків (з них 4 картосхеми та 11 діаграм). Список використаних джерел налічує 241 найменування, з яких 45 іноземними мовами.

5. Наукова новизна та достовірність одержаних результатів, що виносяться на захист

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному теоретико-методологічному та практичному обґрунтуванні геопросторових аспектів формування ринку органічної продукції на рівні обласного регіону. Вперше у вітчизняній суспільно-географічній науці запропоновано авторський алгоритм дослідження такого ринку, що базується на інтеграції хорологічного, системного та синергетичного підходів. Це дозволило автору розглядати ринок не просто як економічну категорію, а як складну територіально-диференційовану систему, що функціонує під впливом специфічних природних та суспільних чинників. У роботі суттєво розширено та уточнено зміст поняття ринку сільськогосподарської органічної продукції з акцентом на його геопросторову складову та екологічну доцільність.

Особливу цінність має розробка методики оцінки інтегрального потенціалу розвитку органічного сектору для умов конкретного регіону. Автор детально проаналізувала сукупність факторів, включаючи якість земельних ресурсів, рівень розораності, наявність тваринницької бази та соціально-демографічні показники, що дозволило здійснити районування території Чернівецької області за ступенем сприятливості для впровадження органічних методів господарювання. Такий підхід дав змогу ідентифікувати територіальні розбіжності та виявити найбільш перспективні ареали для концентрації органічних господарств. Новизною характеризується і запропонована модель формування агрологістичних та виробничих кластерів, яка розглядається як інструмент оптимізації геопросторової структури аграрного сектору.

Теоретичне значення мають напрацювання щодо сценарного прогнозування розвитку ринку органічної продукції. Авторка обґрунтовує підходи до «сценарного прогнозування» та «авторські моделі сценарного прогнозування», які враховують динаміку доходів населення, цінову політику та зовнішньоекономічні виклики. Це дозволило сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо стратегічного планування розвитку сільських територій на засадах органічного виробництва. До наукового обігу введено нові статистичні та соціологічні дані, отримані в результаті авторського моніторингу діяльності операторів органічного ринку, що дозволило глибше зрозуміти механізми адаптації галузі до умов воєнного стану.

Достовірність отриманих результатів та висновків підтверджується використанням широкого спектру методів наукового пізнання та репрезентативною інформаційною базою. Робота базується на поєднанні фундаментальних принципів суспільної географії з сучасними математико-статистичними методами, зокрема кореляційно-регресійним аналізом та геоінформаційним моделюванням. Використання офіційних даних Державної служби статистики України, міжнародних звітів та результатів авторського соціологічного опитування 168 суб'єктів господарювання гарантує високу точність емпіричних даних. Логічна послідовність викладу матеріалу,

апробація основних положень на численних наукових заходах та публікація результатів у провідних фахових виданнях, включаючи міжнародні наукометричні бази, засвідчують наукову обґрунтованість та достовірність дисертаційного дослідження.

6. Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення одержаних результатів визначається прикладним спрямуванням розроблених теоретико-методологічних положень, що дає змогу безпосередньо впроваджувати їх у діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Сформульовані в роботі науково-практичні рекомендації щодо формування та розвитку регіонального ринку органічної продукції на прикладі Чернівецької області мають важливе значення для вдосконалення стратегій соціально-економічного розвитку та програм агропромислового комплексу. Запропоновані підходи до оцінки інтегрального потенціалу територій дозволяють фахівцям профільних департаментів більш обґрунтовано підходити до вибору пріоритетних напрямів інвестування та підтримки сільськогосподарських виробників у гірських та передгірських районах.

Окрему цінність для практичної реалізації мають авторські розробки щодо вдосконалення геопросторової організації органічного сектора через механізми кластеризації. Створення вертикально та горизонтально інтегрованих структур дозволяє оптимізувати агрологістичні витрати та забезпечити ефективну взаємодію між виробниками сировини, переробними підприємствами та роздрібними мережами. Результати економетричного моделювання попиту на органічну продукцію можуть бути використані суб'єктами господарювання для маркетингового планування та обґрунтування цінової політики на внутрішньому ринку з урахуванням еластичності попиту та доходів населення.

Результати дослідження мають значний потенціал для використання в освітньому процесі при підготовці фахівців зі спеціальності Географія. Матеріали дисертації, зокрема запропоновані методики геоінформаційного аналізу та сценарного прогнозування, доцільно інтегрувати у навчальні курси з суспільної географії, географії агропромислових комплексів та регіональної економіки. Окрім того, розроблені методичні підходи можуть бути адаптовані та застосовані для аналізу аграрних ринків інших обласних регіонів України, що підкреслює універсальність та практичну затребуваність отриманих наукових результатів.

7. Відсутність порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота Тіміш Родіки Яковлівни є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому відсутні порушення академічної доброчесності. У процесі детального аналізу змісту праці не виявлено ознак плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних, що свідчить про високу відповідальність автора перед науковою спільнотою. Усі запозичені ідеї, теоретичні положення, статистичні дані та результати досліджень інших

авторів супроводжуються коректними та вичерпними посиланнями на відповідні першоджерела. Оформлення бібліографічного списку та цитування літературних джерел здійснено відповідно до вимог чинних стандартів наукового цитування, що забезпечує прозорість та відтворюваність отриманих результатів.

Автор демонструє належний рівень наукової етики, сумлінно ставлячись до інтерпретації отриманих даних без будь-яких викривлень чи маніпуляцій. Оригінальність дисертації підтверджується самостійно розробленою методологією, авторським підходом до оцінки інтегрального потенціалу регіону та безпосередньою участю здобувача у проведенні власних соціологічних досліджень. Вся робота загалом відповідає етичним нормам академічного середовища, не містить некоректних запозичень і є результатом наполегливої праці дослідника, що засвідчує високий рівень культури наукової роботи та повну повагу до інтелектуальної власності.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження

Попри загальну високу оцінку дисертаційної роботи Тіміш Родіки Яковлівни та її ґрунтовність, варто виокремити кілька дискусійних питань, які можуть стати предметом подальшої наукової полеміки.

1. Хоча дослідження базується на вичерпному аналізі даних Чернівецької області, певні методичні підходи до оцінки інтегрального потенціалу можуть бути додатково адаптовані для застосування в інших аграрних регіонах України. Авторка досить влучно описує специфіку регіону, однак доцільним було б глибше порівняння отриманих результатів із показниками областей, де органічне виробництво вже має тривалішу історію розвитку, що дозволило б виявити загальнонаціональні закономірності та уникнути надмірної локалізації висновків.

2. Дискусійним видається питання щодо стійкості запропонованих моделей сценарного прогнозування в умовах високої волатильності економічного середовища, зумовленої воєнним станом. Хоча авторка враховує сучасні виклики, динаміка зміни споживчого попиту та порушення логістичних ланцюгів є настільки стрімкими, що запропоновані прогнози потребують постійного оновлення. Було б доцільно в подальших дослідженнях приділити більше уваги механізмам гнучкого реагування ринку на різкі коливання експортних можливостей та зміну купівельної спроможності населення, що суттєво підвищило б практичну значущість роботи.

3. Звертає на себе увагу також питання практичної реалізації запропонованих кластерних моделей. Хоча ідея формування агрологістичних кластерів є надзвичайно перспективною, механізми їх фінансування залишаються недостатньо деталізованими. Зокрема, виникає потреба в обґрунтуванні ролі органів місцевого самоврядування та державних програм підтримки у стимулюванні об'єднання дрібних фермерських господарств, оскільки без дієвих інструментів державної допомоги впровадження кластерів може зіткнутися із суттєвими організаційними та фінансовими бар'єрами.

4. Окремим аспектом для дискусії є питання інформаційної відкритості та сертифікації. У дисертації приділено багато уваги виробничим аспектам, проте роль інформаційних технологій та цифровізації процесу сертифікації органічної продукції висвітлено дещо меншою мірою. Впровадження сучасних інструментів простежуваності товарів могло б стати вагомим доповненням до стратегії розвитку ринку, що підвищило б довіру кінцевих споживачів та спростило б доступ виробників до міжнародних ринків збуту.

Зазначені зауваження не знижують наукової цінності роботи, а навпаки, вказують на широкі перспективи для продовження досліджень у цьому напрямку. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, яке містить вагомий результат, проте викладені вище думки можуть стати стимулом для розвитку авторської концепції та її подальшої практичної апробації. Робота Тіміш Родіки Яковлівни демонструє високий професійний рівень здобувача та здатність до вирішення складних науково-прикладних завдань, що безперечно відповідає вимогам, які ставляться до наукових праць такого рівня.

9. Загальний висновок

Аналіз змісту дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць дозволяє дійти висновку, що дослідження ТІМІШ Родіки Яковлівни на тему *«Геопросторові аспекти формування ринку сільськогосподарської органічної продукції обласного регіону України»*, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю в галузі знань 10 – Природничі науки, є цілісною та завершеною науковою працею. Робота відзначається актуальністю, науковою новизною та прикладною цінністю, а також містить низку важливих теоретичних і практичних результатів, що становлять значний внесок у розвиток природничих наук.

Дисертація відповідає всім вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами і доповненнями, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 № 759, а також вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її авторка – ТІМІШ Родіка Яковлівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю – 106 Географія, з галузі знань 10 – Природничі науки.

Рецензент:

к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

06.05.2026 р.

Підпис: *Гуринюк С.* засвідчую
Ученій секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Яковлівна Н.
" 06 " 05

Сергій ПИРИЛЮК